

MUDRÁK JÓZSEF

egyetemtörténész

Debreceni Egyetem Általános Orvostudományi Kar

Konferencia Központ és Orvostörténeti Gyűjtőhely

mudrak.jozsef@unideb.hu

KOVÁCS I. GÁBOR – TAKÁCS ÁRPÁD:
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAI A KÉT
VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI MAGYAR TUDÁSELITBEN I.
(A PROTESTÁNS FELEKEZETI-MŰVELŐDÉSI
ALAKZATOKHOZ TARTOZÓK ÖSFÁI)

ELTE Eötvös Kiadó, Eötvös Loránd Tudományegyetem
[Budapest], 2018, 435 lap

A Kovács I. Gábor vezetésével működő kutatócsoport elitkutatási anyaggyűjtésének negyedik kötetét veheti kezébe az olvasó. Míg az első három kötet a két világháború közötti egyetemi tanárok egy-egy csoportjával foglalkozott – az első az izraelita hitfelekezethez tartozó és onnan kitért professzorok (*Zsidó és zsidó származású egyetemi tanárok*¹), a második (*Hit, tudomány, közélet*²) a debreceni egyetem volt Református Hittudományi Karának tanárait, a harmadik (*Sárospatak erőterében*³) Sárospatak és Tokaj-Hegyalja területéről származókat mutatta be adattárszerűen.

A jelenlegi kötet (és a remélhetőleg mihamarabb megjelenő következő) a tudáselit másik domináns szegmense, a Magyar Tudományos Akadémia két világháború közötti tagjainak a rekrutációjával foglalkozik. Ebben a kötetben a protestánsok (reformátusok és evangélikusok), valamint az unitáriusok szerepelnek, a következőben a legnagyobb létszámú római katolikusok mellett a görög katolikusok, a görögkeletiek, az izraeliták és egy felekezeten kívüli akadémikus fog szerepelni.

A kötet első részében (9–74.) egy tanulmányt olvashatunk a két világháború közötti elit kutatásáról, amely három időmetszetben (1927–28, 1937–38 és 1942–43) kiválasztott, összesen 365 akadémikus származását (születési hely, vallás) és az apák

¹ Recenzió erről: *Gerundium – Egyetemtörténeti közlemények* 6, 1–2. sz. (2015): 142–143.

² Recenzió erről *uo.*, 194–195.

³ Vö. a recenziót jelen számunkban.

Beérkezett: 2021. 08. 15.

Közlésre elfogadva: 2021. 10. 15.

Copyright GERUNDIUM

foglalkozása szerinti társadalmi státuszát (foglalkozás, képzettség, nemesi származás) vizsgálja. Ezt egészíti ki az apánál a hierarchikus szintek elemzése a fizetési osztály és az ehhez kapcsolódó, a korszakban rögzült társadalmi címek (méltóságosok, nagyságosok, tekintetesek, új tekintetesek) szerint.

A második rész (77–294.) a tulajdonképpeni adattár, 86 református, 66 evangélikus és 7 unitárius vallású akadémikus származási adataival. Az előző kötetektől eltérően itt csupán az „ősfák”, azaz az elődök adatai a dédszüelőig visszamenően szerepelnek.⁴ (Mellékesen még a tárgyalt akadémikus középiskolai tanulmányai és házastársa adatai vannak feltüntetve, illetve említve van, ha a rokonságában, családjában előfordult még akadémikus.⁵)

Így az 1920–1944 között élt valamennyi megválasztott akadémikus származásának tágabb történeti perspektívában való megmutatása lehetséges. Ahogyan Kovács I. Gábor a kötet hátoldalán tömören megfogalmazta:

„A dédszüelőig visszamenően összeállított ősfákkal az volt a célunk, hogy láthatóvá tegyük a magyarországi társadalomtörténetnek azokat a szociokulturális, etnokulturális, felekezeti-művelődési és regionális alakzatait, amelyekből különböző ritmusú szellemi tőkefelhalmozás eredményeképp két-három nemzedék múltán kiemelkedtek a tudáselit tagjai. Így rajzolódtak ki azok a hosszú távú történeti mobilitási pályák is, amelyek szerepet játszottak a két világháború közötti tudáselit utánpótlásában.”

A harmadik rész (305–434.) egy prozopográfiai elemzés a Magyar Tudományos Akadémia 1920–1944 közötti protestáns tagjainak családjairól. A többgenerációs családi háttér (ősfák) alapján a felekezeti homogenitás, felekezeti endogámia és homogámia vizsgálata után következik a felmenők iskolahasználata, valamint a felekezeti-művelődési alakzatok integritásának kérdése. Alapvetően fontos és részben meghatározó a rendi státus, azaz a dédapák nemessége. Ezen felvezető, általánosabb kérdések tárgyalása után következik a reformátusok, az unitáriusok és az ágostai evangélikusok vizsgálatában a nem nemesek rendi státusa és mobilitási pályája, illetve a nemesek mobilitási pályája. Az evangélikusoknál külön érdeklődésre számot tartó a családi etnikai-nyelvi mintázatok felvázolása és az elitrepresentáció problematikája.

A könyv a *Történeti Elitkutatások – Historical Elite Research* sorozat 11. köteteként jelent meg, ízléses, fűzött kivitelben, keményfedelű borítóval. Aki nem tud hozzájutni, az ELTE Reader gyűjtemény révén online is olvashatja.⁶

Bár a kötet a történeti szociológia és az elitkutatás iránt érdeklődőknek készült, ki kell hangsúlyoznom, hogy a részletes, rengeteg forrást felhasználó adatgyűjtésből

⁴ A gondos adatgyűjtés ellenére néhány esetben nem sikerült a nagyszüelő és a dédszüelő feltárása, de ez az eredmények összessége és az általános tanulságok levonása tekintetében nem releváns.

⁵ Mindezekre a felekezeti-művelődési alakzathoz való kötődés alakulása szempontjából volt szükség.

⁶ https://www.eltereader.hu/media/2019/10/Kovacs_MTA-VH_HAT_WEB.pdf. Hozzáférés: 2021. 12. 04.

eredő, gazdag adattár a felmenőkre vonatkozólag a családtörténet kutatóinak, a genealógia amatőr, félig amatőr és szakképzett, olykor tudományos fokozattal is rendelkező szerelmeseinek is kellemes meglepetés, az odaadásból fakadóan lehetetlen olvasmány. Hiszen hazánk nagy tudósainak (aki az akadémiáig eljutott, az már megérdemli a jelzőt) apai és anyai ági felmenőinek ilyen részletes, adatgazdag ismertetése minden családfakutató szívét megdobogtatja!

Kijelenthető, hogy nemcsak a történeti szociológia és a lexikográfia, hanem a magyar családtörténeti irodalom is egy alapos munkával gazdagodott. Az első rész áttanulmányozása után lelkesen várjuk a második megjelenését!